

DOLMA är turkiska och betyder fyllning. Och den som inte är särskilt hungrig vid matbordet nöjer sig med en kåldolma, påpekar professorn.

En läsare har i en finlands-svensk tidning lagt märke till hur ordet trafikant använts fel. Vad trafiken beträffar, har jag tidigare framhållit hur man i Sverige vanligen använder ordet åkeri för det som vi med en finlandism kallar för "transport-firma". Den som äger ett åkeri/ett transportföretag kallas för åkare och han kan ha en stor bilpark med många fordon. Ågaren till flera taxibilar kallas i Sverige självfallet för taxiägare, men också droskägare, fastän ju själva ordet droska betecknar ett föråldrat fenomen. Ordet trafikant däremot avser enbart en resande med ett kollektivt trafikmedel, dvs. en person som rör sig i trafiken. Trafikant är ingen yrkesbeteckning. I det urklipp frågeställaren sände mig hade det därför varit på sin plats att tala om bussägare.

Jag tog för tre veckor sedan upp konstruktioner av typen var sin, var sitt. Jag vill nu komplettera mitt svar. Efter var sin och var sitt kan adjektivet också lämnas oböjt. Dvs. man kan säga både var sin nya bok och var sin ny bok respektive var sitt röda äpple och var sitt rött äpple. En frågeställare undrar, om det inte borde heta "vart sitt bord". Svaret är nej. Visserligen har vi uttrycken varje bord och vart bord. Men det helt riktiga uttrycket de har var sitt bord är att uppfatta som en förkortning av de har var och en sitt bord.

En frågeställare undrar hur -ch- i Vichtis skall uttalas. Det är med ett h-ljud, inte med ett k-ljud. Vichtis och Lahtis (det senare saknar c, fastän h-ljudet uttalas ungefär som i Vichtis) hörde bägge till den grupp svenska ortnamn som blev officiella först 1982.

En annan frågande är intresserad av bakgrunden till orden vampyr och stins.

Det serbiska ordet vampir har lånats in i många språk. Dess rekonstruerade urslaviska form är ongpir. — Stins är den

praktiska förkortningen av stationsinspektör, som i järnvägarnas telegramspråk först såg ut som st.ins.

En läsare vill veta bakgrunden till det finska skällsordet hurri för "finlandssvensk".

Det bör framhållas, att etymologin, bakgrunden till ordet hurri ännu inte kan anses klarlagd på ett helt övertygande sätt. Men man tror absolut inte, att hurri skulle vara härlett ur jubelordet "hurra!" eller ur uttrycket "hörru/hör du" eller ur frågeordet "huru?/hur?". I stället grundar olika förklaringsmodeller sig på det likalydande finska ordet hurri för "get"! Men det har varit svårt att rekonstruera kedjan av betydelseförändringar som hurri sedan genomgått för att till slut avse "en svensk österbottning" och därefter "finlandssvensk".

En läsare har i Pernå, Liljendal och Lappträsk hört dialektordet öursten och ställer några goda frågor. Öursten är det som även på svenska kallas för rapakivi eller rapakivigranit. Som bergart hittas rapakivi inte bara i Finland, utan också i Sverige, i Ukraina och i Sibirien. Sauna är inte det enda finska ord som gått på export, utan rapakivi är också ett sådant och det återfinns oförändrat åtminstone i engelsk, tysk och rysk geologisk litteratur. I Ahlmans finsksvenska ordbok från 1883 finner vi översättningen självfrätsten, som också upptas av Svenska Akademiens ordbok (det aktuella bandet utkom 1969). Ett annat gott översättningsförslag jag en gång hört är smulsten. Men även på svenska förefaller rapakivi att vara det mest livskraftiga ordet. Ett optiskt liknande lån från finskan är f.ö. det sedan c. 1700 kända rappakalja för "struntprat, smörja".

Genom dagens något längre spalt har jag en smula lyckats lätta på trycket från den stora mängd frågor som väntar på svar. Dagens sista fråga lyder: Hur ser ordet kåldolmar ut i singularis? — Det är en kåldolma (inte "kåldolm"). Ordet dolma är turkiskt och betyder "fyllning". Det föreligger misstankar om att ordet kom in i svenskan såsom en av de ytterst få positiva följderna av Karl XII:s helt onödiga vistelse i Turkiet 1709–14.

Carl-Eric Thors

Hur Vichtis bör uttalas

I sin senaste torsdagsspalt rekommenderar prof. Thors att namnet Vichtis uttalas med ett h-ljud, "ungefär" som i Lahtis. Detta strider dessvärre mot gängse bruk på orten, för det uttalas med k, och därför ser man ibland i litteraturen även skrivformen Viktis. Alla gamla svenska familjer i trakten kan upplysa om detta faktum. Jag betraktar uttalet Vihtis som en onödig fennicism.

Jarl Pousar
Vichtis

26.9. Ingen Thors' spalt